

พรรณนาทางอภิปรัชญาของกฤษณมูรติ

วิถีชีวิตที่นำไปสู่สัมมาการแห่งความศิกทางปรัชญา

จิตู กฤษณมูรติ เกิดวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1895 ที่เมืองมาดนะทิวาล ห่างจากเมืองมัทราสออกไปทางเหนือประมาณ 150 ไมล์ ครอบครัวของเขาเป็นครอบครัวพราหมณ์ ในวัยเด็ก เขาได้รับการเลี้ยงดูสั่งสอนแบบเด็กชาวฮินดู จนกระทั่งเขามีอายุได้ 14 ขวบ ชาร์ล เวสเตอร์ ลีคบีเทอร์ ได้พบเห็นลักษณะของเขา เกิดความเชื่อว่าเด็กชายกฤษณมูรติผู้นี้คือพาหะของเมตครัยโพธิสัตว์ จากจุดนี้เอง เขาซันอาสาจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนแก่กฤษณมูรติ ตามแนวความเชื่อทางจิตวิญญาณของตะวันออก วยเรียนหนังสือ กฤษณมูรติเป็นเด็กหัวทึบที่เรียนช้า เป็นที่เลื่องลือทั่วทั้งโรงเรียน เขามักจะถูกครูไล่ออกไปอยู่นอกห้องเรียนเสมอ ต่อมาเมื่อเขาอายุ 16 ปี นางแอนนี เบสแซนท์ เพื่อนของลีคบีเทอร์ ได้ชักนำกฤษณมูรติไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ เขาได้รับการเอาใจใส่เป็นอย่างดี มีการจ้างครูมาสอนพิเศษเพื่อเตรียมสอบเข้ามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด แต่เขายังเรียนช้าเหมือนเดิม ไม่สามารถเข้าเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยได้ เขาใช้ชีวิตค่อนข้างเป็นอุคมคติเท่าที่เขาเชื่อ และถูกกำหนดให้ทำ ได้มีการตั้งสมาคมชื่อ Order of the Star in the East และกำหนดให้กฤษณมูรติเป็นประมุขของสมาคม ส่วนเบสแซนท์ และลีคบีเทอร์เป็นผู้คุ้มครองสมาคม สมาคมนี้มีสมาชิกนับหมื่นทั่วโลก แนวความเชื่อของสมาชิกในสมาคมทุกคน รอคอยการเสด็จมาของเมตครัยโพธิสัตว์ ในร่างของประมุขคือกฤษณมูรตินั่นเอง ต่อมากฤษณมูรติได้เดินทางไปยังประเทศออสเตรเลียเพื่อร่วมประชุมสมัคมรวมเวลาที่เขายู่ในยุโรป 10 ปี ขณะที่เขายู่ที่ออสเตรเลีย ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายคือ มีการปวดศีรษะอย่างรุนแรงประมาณ 2-3 ครั้ง หลังจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ กฤษณะเริ่มพูดสอนผู้อื่น ช่วงแรกคำสอนจะมีท่าทีที่ใหม่อยู่บ้าง แต่ก็ยังมีคำพูดไพเราะเป็นบทกวีนิพนธ์ และยังคงเป็นคำสอนในเรื่องของจิตวิญญาณ ช่วงนี้กฤษณมูรติยังมีความเชื่อในเรื่องอำนาจของผู้สำเร็จอยู่มาก จนกระทั่งปี 1929 กฤษณมูรติประกาศยุบเลิกสมาคม Order of the Star in the East เขากล่าวว่า "การทำให้มนุษย์เป็นอิสระ ผมปรารถนาที่จะปล่อยเขาให้พ้นจากกรงขังทั้งหลาย จากความกลัวบรรคามี ผมไม่ต้องการตั้งศาสนา ลัทธิความเชื่อ

ใหม่ หรือตั้งทฤษฎีและระบบปรัชญาใหม่ใดๆทั้งสิ้น⁽¹⁾ หลังจากประกาศยุบเลิกสมาคมที่เขาเป็น
ประมุขแล้ว เขาได้คืนที่ดินและทรัพย์สินบางส่วนที่มีผู้มอบให้สมาคมแก่เจ้าของเดิมไป เงินค่าใช้
จ่ายของเขาถูกตัดทอนลงไป แต่กฤษฎณมูรติยังคงมีรายได้ปีละ 500 ปอนด์จากเงินปีซึ่งเศรษฐี
ชาวอเมริกันคนหนึ่งได้ทำนัยกรรมให้ เขาตลอดชีวิต

ปัจจุบันมีมูลนิธิที่ใช้ชื่อของกฤษฎณมูรติอยู่สี่แห่งด้วยกัน อยู่ในประเทศต่างๆได้แก่ ประเทศ
อินเดีย อังกฤษ อเมริกา และลาติอเมริกา มูลนิธิเหล่านี้ทำหน้าที่ในด้านการจัดการเท่านั้น
เช่น จัดโปรแกรมการบรรยายของกฤษฎณมูรติแต่ละปี จัดพิมพ์หนังสือที่เขาเขียนหรือพูด จำหน่าย
เทพคำบรรยาย รับเงินสนับสนุนโรงเรียนที่กฤษฎณมูรติสนับสนุนให้ก่อตั้งขึ้น ไม่มีอะไรสักอย่างที่มิ
เทพเจ้าหรือผู้สำเร็จอีกต่อไป สำหรับมูลนิธิเหล่านี้ ด้านการศึกษาของกฤษฎณมูรติให้ความสนใจมาก
มีโรงเรียนที่ตั้งขึ้นตามแนวคิดของเขาในประเทศอินเดีย 4 แห่งด้วยกัน ที่ประเทศ อเมริกาและ
แคนาดาประเทศละ 1 แห่ง กฤษฎณมูรติจะเดินทางไปเยือนเยียนเยียนครูและนักเรียนโรงเรียนดัง
กล่าวเพื่อพูดคุยด้วยทุกปี ถึงแม้ว่าโรงเรียนเหล่านี้จะใช้หลักสูตรเหมือนกับโรงเรียนทั่วไป
แต่จุดมุ่งหมายที่แท้จริงอยู่ที่การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีและช่วยให้เด็กเติบโตโดยปราศจากความกลัว
ดังนั้นไม่มีบรรยากาศของการแข่งขัน อคติระหว่างเชื้อชาติ ศาสนา วรรณะ วัฒนธรรมที่แตก
ต่างกัน เขาเชื่อว่าการศึกษาที่ถูกต้องจะทำให้เกิดสิ่งใหม่ วัฒนธรรมใหม่ และมีการเข้าใจ
ตนเองมากขึ้น

คำสอนของเขานับแต่ประกาศยุบเลิกสมาคม จนกระทั่งบัดนี้ยังไม่มีเปลี่ยนแปลงมาก
นัก นอกจากการใช้ถ้อยคำ ส่วนเนื้อหายังคงเดิม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(1) กฤษฎณมูรติ, ปีกแห่งอิสรภาพ, แปลโดย พยับแคค(นามแฝง), (กรุงเทพฯ: บิสิเนส
เพรส, 2523), หน้า 74.

กฤษณมูรติปฏิเสธการสรุปทั้งปวง ในการค้นหาอภิปรัชญาของกฤษณมูรติจึงมีปัญหาดัง
 ที่ดร.ชริงกี ได้กล่าวไว้ว่า "ความคิดของกฤษณมูรตินั้น ไม่น่าจะมีใครสามารถไปถึงข้อสรุป
 ได้" (2) หรือกฤษณมูรติเองได้กล่าวไว้ว่า "โปรดอย่าสรุปเลย พวกเรากำลังค้นคว้ากัน ข้อสรุป
 หรือข้อสันนิษฐานจะปิดกั้นการค้นหาของพวกเรา" (3) จากความเห็นเหล่านี้ หากว่าเราจะ
 ระบุว่าอภิปรัชญาของกฤษณมูรติเป็นอย่างไร นั้น ก็เหมือนว่า เรากำลังทำในสิ่งที่กฤษณมูรติ
 ปฏิเสธอยู่ ข้อสรุปที่ได้ก็จะขัดแย้งกับความคิดของเขาที่เสนอออกมา แต่อย่างไรก็ตามหากจะ
 เสนอว่า กฤษณมูรติไม่มีอภิปรัชญาเป็นความเชื่อพื้นฐานรองรับผลงานทางความคิดของเขาเลยดัง
 เหตุผลข้างต้น ก็เหมือนว่าจะมีปัญหาคือให้คิดต่อไปว่าเป็นไปได้อย่างไร ที่เขาเสนอผลงาน ออกมา
 อย่าง หลากหลายต่อเนื่อง และก่อนข้างจะมีเนื้อหาบางอย่างได้กลมกลืนไม่ขัดแย้งในตัวเอง จึง
 ไม่มีฐานทางความเชื่อความคิดบางอย่างรองรับอยู่ ถ้าหากไม่มีฐานทางความคิดความเชื่อเหล่านี้
 นี้รองรับอยู่แล้ว การเสนอของเขาน่าจะสับสนและขัดแย้งกันเอง ถ้ามีความคิดความเชื่อ
 เหล่านี้จะแทรกซึมแฝงเร้นอยู่ในเนื้อหาของความคิดที่เขาเสนอ กระทั่งการปฏิเสธข้อสรุป ทฤษฎี
 หรือข้อสรุปที่ตายตัวใดๆก็น่าจะตอบคำถามได้ ลักษณะของความเชื่อความคิดพื้นฐานเหล่านี้
 ผู้วิจัยจะพยายามค้นคว้าโดยแจกแจงเป็นพระคัมภีร์ของเขาต่อโลก, ต่อมนุษย์, ต่อพระเจ้าและต่อ
 กาลเวลาและอวกาศ โดยจะนำเสนอเป็นตอนๆดังต่อไปนี้

พระคัมภีร์ทางอภิปรัชญา

1) โลกและสรรพสิ่ง

พระคัมภีร์ของกฤษณมูรติที่มีต่อโลกและสรรพสิ่งนั้น เขามีได้ยืนยันหรือปฏิเสธอะไรอย่าง
 แจ่มชัด แต่ได้ เสนอลักษณะของโลกและสรรพสิ่งไว้ดังต่อไปนี้คือ

(2) Dr. R.K. Shringy, The Philosophy of J. Krishnamurti, A systematic Study. (New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers Tct. Ltd, 1977), p.348.

(3) J. Krishnamurti, The Penguin Krishnamurti Reader, Edited by Mary Lutyens. (Great Britain: Cox & Wyman Ltd., 1970), p.238.

1.1) โลกและสรรพสิ่งมีลักษณะเป็นเอกภาพทั้งหมด

เรามีความคิดเห็นว่า โลกหรือสรรพสิ่งไม้อาจจะแบ่งแยกได้ มีความสัมพันธ์กันเป็นเอกภาพ ดังเช่น "โลกนี้คืออะไร โลกไม่ใช่เพียงสิ่งรอบๆตัวเรา มันยังหมายถึงความสัมพันธ์ของพวกเราที่มีต่อสรรพสิ่ง ต่อผู้คน และต่อความคิดอุดมคติต่างๆ"⁽⁴⁾ แสดงว่า สรรพสิ่ง ผู้คน ตัวเรา และความคิด ล้วนมีความสัมพันธ์ มีบางตอนเขาได้กล่าวหาว่า โลกคือตัวเรา ตัวเราคือโลก เช่น "มันไม่ใช่ความคิด ความรู้สึก ไม่ใช่การยืนยันอารมณ์ ความรู้สึก แต่เป็นข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ที่ ฉันคือโลกและโลกคือฉัน"⁽⁵⁾ จากตอนนี้ ถึงแม้จะว่าโลกคือเรา เราก็คือโลกก็ได้หมายความว่า เขายอมรับหรือยืนยันว่าเป็นอย่างนี้ แต่เขากล่าวอ้างว่า เป็นข้อเท็จจริง (Fact) ดูเหมือนว่า เขาได้นำเอาความเป็นโลกมาเกี่ยวข้องกับเรื่องของมนุษย์มากและได้เน้นว่า

"ความคิดทั้งหมดของฉัน การแสดงออกทั้งหมดของฉัน ความกลัวของฉัน ความหวังของฉัน เป็นความหวังและความกลัวของโลก ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างโลกกับฉัน"⁽⁶⁾

(4) "What this world is? The world is not only all that surrounds us, it is also our relationship to all these things and people to ourselves, to ideas."

Ibid, p.181.

(5) "It is not an idea, not a sentiment, not an emotional assertion; it is an absolute fact that is I am the World and the World is me."

J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, (London: Victor Gollanez Ltd., 1980), p.461.

(6) "All my Thoughts, my activities, my fears, my hopes, are the hopes and fears of the world. There is no division between the world and me."

Ibid.

หรือบางครั้ง เขากล่าวว่า

"โลกภายนอกเป็นการแสดงออกของโลกภายใน ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างข้างนอกกับข้างใน"(7)

หรือกล่าวว่า "ในการมองเห็นต้นไม้ เมื่อคุณกำลังมองเห็น ไม่มีการแบ่งแยกระหว่างคุณกับต้นไม้ ไม่มีผู้สังเกตในการมองเห็นต้นไม้"(8)

(7) "The world outside to the expression of the world inside.

There is no division between the outer and the inner."

J.Krishnamurti, The Network of Thought, (London: Happer&Row, Publishers, 1982), p.107.

(8) "So in seeing a tree, when you actually see it, there is no division between you and the tree, there is no observer seeing the tree."

J.Krishnamurti, op.cit., p.194.

ข้อความเหล่านี้แสดงว่า นอกจากเขาจะมองสรรพสิ่งในโลกโดยทั่วไปว่า มีความเป็นเอกภาพแล้ว เขายังพยายามที่จะโยงโลกมาเกี่ยวกับมนุษย์ แน่จนถึงแม้จะมีทฤษฎีบางช่วงมองว่า สรรพสิ่งมีความแตกต่างกัน ก็เป็นเพียงความแตกต่างที่ปรากฏออกมาเท่านั้น แต่โดยเนื้อแท้แล้วยังมีความเป็นเอกภาพกัน สัมพันธ์กัน เช่น บางคนที่เขาบอกว่า "สรรพสิ่ง แตกต่างกันตรงที่ปรากฏการณ์แต่รากฐานเหมือนกัน นั่นเป็นประเด็นที่หนึ่ง และสิ่งแว้ดล้อมได้ผลิตปัจเจกบุคคลขึ้นมา ปัจเจกบุคคลก็ได้สร้างสิ่งแว้ดล้อม เป็นประเด็นที่สอง" (9)

ดร.ชริงก็ได้อีกกล่าวไว้ว่า "กฤษฎณมูรติไม่ไปเกี่ยวข้องกับวิชาว่าด้วยจักรวาล (Cosmologically) หรือการสร้างสรรคทางฟิสิกส์" (10) กฤษฎณมูรติ แสดงทฤษฎีต่อโลกที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และเป็นเรื่องของจิตใจค่อนข้างมากพอควร เช่น ในตอนที่เขากล่าวว่า "ที่เป็นลักษณะจิตวิทยาภายในทุกาคนที่เป็นอย่างนั้น ไม่ว่าจะทำอย่างไรที่ทุกคนเป็นก็คือโลก โลกได้ถูกแทนโดยคนคนหนึ่ง และคนคนหนึ่งก็คือโลก นั่นคือข้อเท็จจริงที่สมบูรณ์ทางจิตวิทยา" (11)

จากทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าววามาข้างต้น แม้ว่ากฤษฎณมูรติจะไม่ได้ยืนยันว่า โลกเป็นเอกภาพ แต่เขาก็กล่าวหาตนเองว่า เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ ข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่นั้นแม้จะปรากฏออกมามีความแตกต่างกัน แต่โดยเนื้อแท้ก็คือสิ่งเดียวกันที่สัมพันธ์กันไม่อาจแบ่งแยก การกล่าวว่าเป็นข้อเท็จจริง (Fact) ซึ่งไม่อาจยืนยันหรือปฏิเสธได้ ดังเช่น ดร.ชริงก็ ได้อีกกล่าวไว้ว่า "ในฐานะที่เป็นข้อเท็จจริงแล้ว กฤษฎณมูรติไม่ยืนยันทฤษฎีใดๆ เขาเพียงแค่แสดงถึงข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่เท่านั้น" (12) แม้ว่า เขาจะพยายามที่จะแห่งความสนใจมายังปัญหาของมนุษย์ให้มากที่สุด โดยโยงความเป็นเอกภาพระหว่าง ผู้รู้ กับสิ่งที่ถูกรู้ หรือบุคคลกับโลกและสรรพสิ่ง แต่ทฤษฎีของความเป็นเอกภาพนั้นมิได้ถูกกำหนดโดยจิตของมนุษย์ หรือโดยความคิดของมนุษย์เอง หากแต่เป็นข้อเท็จจริงที่ดำรงอยู่ เช่น เขากล่าวในบันทึกว่า

(9) J.Krishnamurti, Ibid., p.160.

(10) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.50.

(11) J.Krishnamurti, The Wholeness of Life. (London: Happer & Row, Publisher, 1979), p.160.

(12) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.372.

"สิ่งที่ความนึกเข้าไปติดตรึงถึงนั้น กระทำให้เป็นจริงจิ่งขึ้นมา แต่ก็ทำให้ความจริงไม่" (13.)
 หรือ "ความนึกไม่ได้สร้างธรรมชาติ แต่สามารถอธิบายมัน" (14) "คำพูดไม่ใช่สรรพสิ่ง" (15)
 แม้ว่าบางครั้งความนึกจะทำให้เกิดการแบ่งแยกขึ้น ดังที่เขาแล้วว่า "ความนึกได้สร้าง
 การแบ่งแยกเสมอ และเมื่อมีการแบ่งแยกก็มีความขัดแย้ง" (16) แต่ข้อเท็จจริง ก็ยังเป็น
 เอกภาพกันดังมีข้อความบางตอนแสดงไว้พอจะเปรียบเทียบได้คือ "สมมุติว่า มีความโกรธ นั่นคือ
 ข้อเท็จจริง นั่นคืออะไรที่เป็นอยู่ แต่ฉันจะไม่โกรธคือความนึก ไม่ใช่ข้อเท็จจริง" (17)

1.2) โลกและสรรพสิ่งมีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งคือ โลกและสรรพสิ่งมีการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหว ไม่คงที่
 ดังที่เขาได้กล่าวว่า "ทั้งผู้สังเกตและสิ่งที่ถูกสังเกต กำลังเปลี่ยนแปลง, สิ่งที่เป็นอยู่เปลี่ยนแปลง
 นั่นคือข้อเท็จจริง นั่นคือสิ่งที่เป็นอย่างอยู่" (18.)

ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงนี้เป็นข้อเท็จจริง มีบางตอนเขากล่าวถึงความไม่มั่นคงไว้ดังนี้
 "ไม่มีอะไรมั่นคงถาวร ไม่ว่าจะอยู่บนโลก หรือในตัวพวกเรา ความนึกสามารถให้
 การสืบทอดแก่บางสิ่งที่มีมันคิดถึง มันสามารถให้ความมั่นคงถาวรแก่คำพูด ต่อความนึก ต่อประเพณี
 นิยม" (19)

(13) กฤษณมูรติ, บันทึกของกฤษณมูรติ, หน้า 138

(14) J.Krishnamurti, op.cit., p.59.

(15) Ibid, p.203.

(16) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.462.

(17) J.Krishnamurti, op.cit., p.203.

(18) J.Krishnamurti, The Second Penguin Krishnamurti Reader, p.172.

(19) Ibid, p.28.

"ตัวความคิดเองไม่มั่นคงถาวร กำลังเปลี่ยนแปลง ดังนั้นสิ่งที่มันสร้างขึ้นมาให้ดูมั่นคงนั้น ก็เป็นเช่นเดียวกับตัวเองคือ ไม่มั่นคงถาวร"⁽²⁰⁾ จากข้อความนี้ พอจะมองเห็นว่าไม่มีอะไรมั่นคงหรือคงที่เลยบนโลกนี้ แม้ว่าความคิดสามารถทำให้คำพูด ความคิดอุดมคติ ประเพณีปฏิบัติของมันคง แต่แท้จริงแล้ว ด้านความคิดเองก็ไม่มั่นคง มีการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นสิ่งที่มันสร้างขึ้นก็เป็นคล้ายกับตัวเอง นอกจากนี้เขายังกล่าวอีกว่า ชีวิตไม่มีการแบ่งแยก ระหว่างมนุษย์กับโลก ชีวิตของเขาเกี่ยวข้องกับโลกด้วย ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในตอนหนึ่งว่า "ชีวิตโดยตัวของมันเองไม่มีกาลเวลา อยู่อย่างที่เป็น ไม่สิ้นสุด ใหม่อู่เสมอ"⁽²¹⁾

ดร. ชริงกี ได้กล่าวถึงธรรมชาติของกฤษฎมูรติเกี่ยวกับสังจธรรมหรือสิ่งแท้จริงไว้ว่า "สำหรับกฤษฎมูรติ สังจธรรมหรือความจริงนั้นไม่หยุดนิ่ง"⁽²²⁾ นั่นคือความจริงมีลักษณะไม่หยุดนิ่งหรือกฤษฎมูรติ ความจริงกำลังกลายเป็นลักษณะสร้างสรรค์ไม่สิ้นสุด หรือเป็นกระแสที่กำลังเคลื่อนไหวของการเกิดขึ้นและการดับลงของชีวิตใหม่ และความรู้ในตนเองเป็นวิถีในการค้นหาความจริงของสิ่งสร้างสรรค์ที่เป็นอยู่"⁽²³⁾ มีลักษณะเกิดและเคลื่อนไหวต่อเนื่องไป ดังนั้นสรรพสิ่งจึงมีความใหม่เสมอ ดังที่เขา กล่าวว่า "เมื่อเห็นว่า ถ้ามีบางสิ่งบางอย่างที่เป็นการสืบทอดก็จะกลายเป็นลักษณะจักรกล ถ้ามีการหยุดจบลงของทุกสิ่งก็จะมีสิ่งใหม่เริ่มเกิดขึ้น"⁽²⁴⁾ หรือ "มนุษย์ไม่สามารถเข้าถึงสังจธรรมโดยอาศัยจิตที่ถูกวางเงื่อนไขในทุกทาง หรือ โดยรูปแบบของความคิดเพื่อจะตีความสิ่งใหม่ในรูปแบบของสิ่งต่างๆได้" ⁽²⁵⁾

"สังจธรรมไม่หยุดนิ่ง มันเคลื่อนไหวโดยตัวของมันเอง ซึ่งเปลี่ยนไปสู่ชีวิตใหม่ของทั้งหมด อยู่ในภาวะเป็นอยู่ใหม่สคเสมอ"⁽²⁶⁾

(20) J.Krishnamurti, Ibid, p.32.

(21) Dr.R.K.Shringy, The Philosophy of J.Krishnamurti, A systematic Study, p.194.

(22) Ibid, p.529.

(23) Ibid, p.231.

(24) J.Krishnamurti, The Wholeness of Life, p.189.

(25) Ibid, p.189.

(26) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.167.

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ พอจะมองเห็นว่า โลก สรรพสิ่ง สัจธรรมและสิ่งแท้จริงล้วนมีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่และมีสภาพใหม่อยู่เสมอ เขากล่าวทำนองว่า สิ่งเหล่านี้มีลักษณะอย่างนี้ก็เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ แม้บางครั้งดูเหมือนว่า ความคิดทำให้คำพูดความเชื่อกุมีความมั่นคงคงที่ พอที่จะยึดถือได้ แต่ความเป็นจริงแล้วตัวความคิดเองก็ไม่มั่นคงมีการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นสิ่งที่มีมันสร้างขึ้นมาจะมีความมั่นคงได้อย่างไร ดังนั้นอุคมคติ ความเชื่อ ทฤษฎี โศก อันเป็นผลผลิตของความคิดจึงไม่สามารถที่จะมีความมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงได้ ข้อสรุปเหล่านี้ไม่สามารถทำให้เข้าใจข้อเท็จจริง สัจธรรม สิ่งแท้จริงได้ ถึงแม้จะอธิบายได้ก็เป็นเพียงการอธิบายสิ่งใหม่ด้วยถ้อยคำที่เป็นของเก่า ข้อเท็จจริงเหล่านี้อยู่นอกเหนือการจะหาข้อพิสูจน์ใดๆ เพราะมันหาความมั่นคงแน่นอนไม่ได้ โดยลักษณะของมันเอง การพยายามจะพิสูจน์สิ่งที่เขาอ้างว่าเป็นข้อเท็จจริง จึงเป็นการพยายามที่เป็นไปไม่ได้ ดังเช่นที่เขาแล้วว่า

ถ้าต้องการพิสูจน์ความจริง ก็เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะว่า ถ้าคุณต้องการความมั่นใจ คุณไม่ได้ต้องการสัจธรรม สำหรับสัจธรรมหรือความจริง เป็นภาวะความไม่แน่นอน เป็นแก่นแท้ เพราะฉะนั้นไม่มีการสะสม ไม่มีศูนย์กลางซึ่งจิตสามารถอาศัยอยู่ได้" (27)

ลักษณะเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว ไม่มั่นคง ซึ่งเป็นพื้นฐานความเชื่อของเขาอันหนึ่งที่เขาถือว่าเป็นข้อเท็จจริงที่อยู่เหนือการพิสูจน์ใดๆ

1.3) โลกและสรรพสิ่งไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์และระบบเหตุผล

นอกจากความเป็นเอกภาพทั้งหมด และลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาแล้วยังมีอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นปัญหาว่า ในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงนั้นมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนอะไรหรือไม่ ปัญหานี้เรามีความเห็นที่ โลกและสรรพสิ่งยังมีลักษณะลึกลับ ซึ่งเขาได้กล่าวไว้ว่า "ท่านเห็นได้ มีสิ่งต่างมากมายที่เกี่ยวพันอย่างนี้ เพราะมันมีความลึกลับที่ยิ่งใหญ่ ไม่ใช่สิ่งที่ประดิษฐ์โดยความคิดซึ่งมันไม่ลึกลับ" (28) หรือเขากล่าวทำนองว่า

(27) Ibid, p.331.

(28) J.Krishnamurti, Truth and Actuality. (London: Happer&Row, Publisher, 1980), p.166.

"ความจริงไม่ใช่สิ่งซึ่งสามารถรู้ได้ด้วยจิต เพราะว่าจิตเป็นผลของสิ่งที่รู้แล้วของอดีต"(29)

เมื่อสรรพสิ่งมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สิ่งใหม่ย่อมเกิดขึ้นเสมอ ความรู้เป็น เรื่องของประสบการณ์ ประสบการณ์ที่เป็นเรื่องของอดีต ฉะนั้นประสบการณ์จึงเป็นลักษณะที่ไม่ลึกลับอะไร ดังที่เขา กล่าวว่า "ประสบการณ์ที่ได้รับมานั้น ทำให้ไม่ลึกลับ"(30) "เมื่อคุณมีความกลัว เพราะว่า ทุกนาที่มีมีการหยุดจบลง และนั่นก็คือสิ่งใหม่เกิดขึ้น เมื่อนั้นคุณเผชิญความไม่รู้ ความจริงเป็นสิ่งที่เราไม่รู้ ความตายก็เป็นสิ่งที่รู้ไม่ได้เช่นกัน"(31) แต่สิ่งใหม่โน้เกินจากวิสัยที่ประสบการณ์จะรับรู้ได้ ความรู้ใดๆจึงไม่สามารถเข้าไปในขอบข่ายของสิ่งใหม่ได้ ประสบการณ์ไม่สามารถหยั่งถึงความจริงแท้ได้ ดังเขาได้กล่าวไว้ว่า "ไม่มีใครมีประสบการณ์เกี่ยวกับสัจธรรมได้ และท่านก็ไม่สามารถมีได้เช่นกัน"(32) ฉะนั้นกฎเกณฑ์ของการเปลี่ยนแปลงจะมีหรือไม่มีนั้น ถ้าตีความตามข้างต้นนี้ เราไม่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านประสบการณ์ แต่มีเพียงการค้นคว้าสิ่งใหม่ผ่านประสบการณ์รับรู้โดยตรงเท่านั้น จึงจะสามารถรับรู้สัจธรรมได้ ดังเขาได้กล่าวไว้ว่า "มนุษย์สามารถค้นคว้าทุกสิ่งทีใหม่ได้ ด้วยการผ่านประสบการณ์โดยตรงเท่านั้น"(33) "ถ้าคุณทำให้มันเป็นสัญลักษณ์อักษร:ข้อความหรือสำนวน ในฐานะความกิริยวหยุด (concept) เมื่อนั้นท่านก็ไม่สามารถมองเห็นสาระสำคัญอันลึกซึ้งที่เกี่ยวข้องอยู่ในมันได้เลย"(34)

(29) J.Krishnamurti, The Penguin Krishnamurti Reader, Edited by Mary Lutyens, (Great Britain: Cox&Wyman Ltd., 1970), p.71.

(30) J.Krishnamurti, op.cit., p.168.

(31) Dr.R.K.Shringy, Ibid, p.342.

(32) J.Krishnamurti, op.cit., p.88.

(33) J.Krishnamurti, The Penguin Krishnamurti Reader, p.65.

(34) J.Krishnamurti, The Network of Thought, p.10.

นอกจากไม่สามารถรู้ได้จากประสบการณ์แล้ว ระบบเหตุผลก็ดูเหมือนว่าไม่สามารถจะเข้าถึงสัจธรรมได้เช่นกัน เขากล่าวไว้ว่า "คำพูดไม่ใช่สัจธรรม"⁽³⁵⁾ "มีอันตราย ระบบเหตุผลอันตราย ความคิดอันตราย"⁽³⁶⁾ "เราพูดว่า การรับรู้ทำงานนอกเหนือระบบเหตุผล มันไม่ต้องการระบบเหตุผล แม้ว่ามันจะถูกมองว่า ทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผลก็ตาม"⁽³⁷⁾ เพราะ. กฤษณมูรติ มีความเห็นว่า ระบบเหตุผลคือระบบคิดที่ความคิดเข้าไปเกี่ยวข้องความคิดก็เป็นเรื่องของสิ่งเก่าอยู่เสมอ จึงคล้ายกับว่า ประสบการณ์และระบบเหตุผลก็เหมือนไม่แตกต่างกันในความคิดของเขา คือ ส่วนไม่สามารถเข้าถึงข้อเท็จจริง สัจธรรม หรือสรรพสิ่งต่างๆ ได้เลย.

สรุป ที่กล่าวมาทั้งหมดโลกและสรรพสิ่งมีลักษณะดังนี้คือ
ลักษณะที่เป็นเอกภาพทั้งหมด และลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง กฤษณมูรติเห็นว่า เป็นลักษณะข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ ซึ่งไม่อาจยืนยันหรือปฏิเสธหรือพิสูจน์ใดๆ ได้ ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญลักษณะหนึ่ง ส่วนลักษณะที่ลึกลับรู้ไม่ได้นั้นเป็นการแสดงในแง่ญาณวิทยาที่ไม่อาจรับรู้ความจริงได้ด้วยประสบการณ์และระบบเหตุผล แต่สามารถรับรู้ด้วยประสบการณ์โดยตรงขณะนั้น ประสบการณ์จึงหมายถึงความคิดที่ระลึกรับเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว ซึ่งมีเนื้อหาเก่า ส่วนประสบการณ์โดยตรงเป็นการรับรู้ในขณะนั้น ไม่มีการระลึกใดหรือจำได้เข้ามาเกี่ยวข้อง และไม่มีการตีความใดๆ

(35) J.Krsihnamurti, The Wholeness of Life. p.221.

(36) Ibid, p.226.

(37) Ibid, p.231.

2) มนุษย์

ปัญหาเรื่องมนุษย์ เป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นที่ถกเถียงกันในทางอภิปรายมาโดยตลอด มนุษย์มีอิสระภาพหรือไม่ การที่มีอิสระที่จะเลือกทำอะไรก็ได้ใช่อิสระภาพหรือไม่ กฤษณมูร์ติได้แสดงทรรศนะของเขาต่อประเด็นมนุษย์ดังต่อไปนี้คือ

การที่มนุษย์มีอิสระภาพนั้น ถ้าหากพิจารณาตรงที่ว่า มนุษย์มีอิสระที่จะเลือก (Choice) ทำอะไรในการกำหนดโชคชะตาของตนเองได้ หรือจะวัดจากการที่มีเจตจำนงที่จะทำอะไรนั้น กฤษณมูร์ติเห็นว่ามิใช่ตัวการที่จะวัดได้ว่ามนุษย์มีอิสระภาพที่แท้จริง เพราะเจตจำนง ของมนุษย์ ก็คือการแสดงออกของความทะยานอยากซึ่งมาจากคำว่า "ตัวตน" ของมนุษย์ดังเขากล่าวว่า "เจตจำนงเป็นอิสระจากข้อเท็จจริง เจตจำนงคือการยืนยันของตัวตน ของตัวฉัน เป็นอิสระจากสิ่งที่เป็นอยู่"⁽³⁸⁾ ซึ่ง "ตัวตน" นี้ก็มาจากการสั่งสมของประสบการณ์ การเรียนรู้ และ วัฒนธรรม ฯลฯ ที่สั่งสมมานาน

"ก่อนอื่นอะไรคือตัวตน, ตัวฉัน? แน่นอนตัวฉันเป็นผลของการศึกษาเกี่ยวกับความขัดแย้งของเรา วัฒนธรรมของเรา ความสัมพันธ์ของพวกเราที่มีต่อโลก นั่นคือ ฉันทที่เป็นผลของการโฆษณาชวนเชื่อซึ่งถูกทำให้เป็นอย่างนี้มาห้าพันกว่าปี"⁽³⁹⁾

ฉะนั้นเจตจำนงของมนุษย์ จึงเป็นผลมาจากความรู้และประสบการณ์ของมนุษย์ ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า "สิ่งที่รู้ก็คือการกระทำของเจตจำนง และเจตจำนงที่เข้ามาเกี่ยวข้องนี้ก็คือการสืบทอดของสิ่งที่รู้"⁽⁴⁰⁾ จึงสามารถกล่าวได้ว่า เจตจำนงนี้ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของความรู้ที่สั่งสมมา และยังจำกัดด้วยขอบเขตของตัวตน เป็นศูนย์กลางดังเช่นที่เขากล่าวไว้ว่า

(38) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.335.

(39) Ibid, p.340.

(40) J.Krishnamurti, The Second Penguin Krishnamurti Reader,

"การแสดงออกของจิต ของเจตจำนงที่จะเป็นอิสระมาจากความทะยานอยาก เจตจำนงเป็นเพียงทำให้เงื่อนไขแข็งแกร่งขึ้น เงื่อนไขก็คือการแสดงออกของความคิดซึ่งหมายถึง การไม่รู้สิ่งที่เป็นอยู่"(41) หรือ "ในข้อเท็จจริงแล้ว ความทะยานอยากเพื่อต้องการยิ่งขึ้น, การสืบทอดของประสบการณ์คือ ศูนย์กลางของตัวคนนั่นเอง"(42) หรือ "ตราบโคที่มีศูนย์กลาง ก็มีขอบเขตล้อมรอบ"(43) เมื่อมีจุดศูนย์กลางมีเงื่อนไข ก็ไม่สามารถที่จะมีอิสรภาพที่แท้จริงได้ เช่น เขาได้กล่าวว่า "ตราบโคที่มีจุดศูนย์กลาง ก็ไม่มีอิสรภาพ"(44)

นอกจากนี้แล้ว เขายังมีความเห็นว่า เจตจำนงของมนุษย์ อันเป็นผลผลิตของความรู้อะไร และประสบการณ์ของมนุษย์นั้น ก่อให้เกิดแรงพยายาม ซึ่งแรงพยายามที่จะทำอะไรนั้น จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่ (What is) กับสิ่งที่ควรจะเป็น (What should be) ดังที่คร. ชริงก็ได้ตีความธรรมชาติของกฤษณมูรติเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

"ฉะนั้นการแสดงออกของเจตจำนงแสดงถึง แรงพยายามที่จะข้ามพ้นสิ่งที่ดำรงอยู่ และซึ่งแสดงถึงความขัดแย้ง นั่นก็คือ ทำให้ไมกฤษณมูรติสังเกตที่แรงพยายามนั้น คือความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่กับสิ่งที่ควรจะเป็น"(45)

ส่วนกฤษณมูรติเองเห็นว่า "เมื่อคนเราปฏิเสธสิ่งที่เป็นอยู่ และสร้างความคิดอุดมคติของอะไรที่ควรจะเป็น นั่นคือ ความขัดแย้ง"(46) อิสรภาพไม่ใช่เรื่องของความคิดหรือความคิดรวบยอดใดๆ เขากล่าวไว้ว่า "อิสรภาพไม่ใช่ความคิด ,ความคิดรวบยอด"(47)

(41) Dr.R.K.Shringy, The Philosophy of J.Krishnamurti, A systematic Study, p.270.

(42) Ibid, p.244.

(43) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.267.

(44) Ibid, p.268.

(45) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.333.

(46) J.Krishnamurti, Truth and Actuality, p.204.

(47) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.228.

ส่วนการกระทำเป็นการกระทำในปัจจุบันก็คือ สิ่งที่เป็นอยู่เป็นข้อเท็จจริง ส่วนสิ่งที่ควรเป็นอันเป็นผลมาจากความรู้ ประสบการณ์เป็นเรื่องของความคิดอุดมคติ ไม่ใช่ข้อเท็จจริง เมื่อเกิดการเลือกหรือเจตจำนงใดเกิดขึ้น สิ่งที่จะเป็นก็เกิดขึ้นมา จากข้อความข้างต้น อิศรภาพไม่ใช่เรื่องของความดีอุดมคติหรือความดีรวบยอด เพราะฉะนั้นเจตจำนงหรือการเลือกจึงไม่อาจนำมาซึ่งอิศรภาพดังที่เขากล่าวว่า "การเลือกคือการปฏิเสธอิศรภาพนั่นเอง" (48) นักคร. ชริงก็มีความเห็นว่า

มีอิศรภาพจากเงื่อนไขไม่ใช่จากชีวิต นั่นคือเงื่อนไข สำหรับกฤษฎมูรติ การไม่มีเงื่อนไขไม่ได้หมายความว่า ทำให้จิตสำนึกสลายตัวไป หมายถึงศิลปะของการมีชีวิตโดยปราศจากแรงพยายาม อิศระจากความขัดแย้งและจากการต่อต้านขัดขืน (49)

จากข้อความนี้ ทำให้มองเห็นว่า ตามทรรศนะของกฤษฎมูรติแล้ว ความขัดแย้ง แรงพยายาม ใจ แรงต้านทานใจ ไม่สามารถโยงถึงอิศรภาพที่แท้จริงได้เลย ฉะนั้นการเลือกหรือเจตจำนงที่จะเลือกใจ เมื่อนำมาซึ่งความขัดแย้ง แรงต้าน แรงพยายามก็ไม่สามารถนำมาซึ่งความเป็นอิศรภาพและไม่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขได้เลย

ในการเลือกในที่นี้ กฤษฎมูรติเข้าใจในด้านของจิตวิทยามากกว่าการเลือกทางกายภาพ ใจ เช่น การเลือกสีของเสื้อผ้า การเลือกสิ่งนี้กับสิ่งนั้น แต่ทางจิตวิทยา เราคิดว่าเรามีอิศรภาพถ้าเราสามารถเลือก ดังที่เขากล่าวว่า "ไม่มีอิศระในการเลือกทางจิตวิทยา นั่นคือเราสามารถเลือกระหว่างผ้าชิ้นนี้กับผ้าชิ้นนั้น แต่ทางจิตวิทยา เราคิดว่าพวกเรามีอิศระเมื่อพวกเราสามารถที่จะเลือก" (50)

ฉะนั้นอิศรภาพที่แท้จริงของเขามีลักษณะเป็นอย่างไร การเข้าใจว่าถ้ามนุษย์มีเจตจำนงหรือมีอิศระที่จะเลือกทำอะไรก็ได้ เป็นการแสดงว่ามนุษย์มีอิศรภาพนั้น ตามความคิดเห็นของกฤษฎมูรติแล้ว กลับทำให้มนุษย์ถูกจำกัดไม่มีอิศรภาพ ฉะนั้นจึงเป็นปัญหาว่าตามความเห็นของกฤษฎมูรติแล้วมนุษย์สามารถที่จะมีอิศรภาพได้หรือไม่ ถ้ามีได้ เป็นอย่างไร เขามีความเห็นที่ มนุษย์มีศักยภาพที่จะมีอิศรภาพหรือโดยเนื้อแท้ มนุษย์ต้องการที่จะมีอิศรภาพแต่โดยการกระทำที่เป็นจริงแล้ว มนุษย์ถูกจำกัด มนุษย์ควรทำลายข้อจำกัดของตนลงไป ดังที่

(48) J.Krishnamurti, op.cit., p.149.

(49) Dr.R.K.Shringy, The Philosophy of J.Krsihnamurti, A systematic Study, p. 167.

(50) J.Krishnamurti, op.cit., p.149.

คร.ชริงก็ ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "จากสาระสำคัญที่ว่า มนุษย์ควรมีอิสรภาพ คือ เขามีเนื้อแท้ที่เป็นอิสรภาพ และเขาควรรักษาอิสรภาพนี้ท่าหลายขอบเขตจำกัดด้วยความทะยานอยากที่มันแสวงหาประสบการณ์รอบๆเขา"(51) หรือ "เขาเสนอว่า มนุษย์มีศักยภาพที่เป็นอิสรภาพ แต่การแสดงออก เขาถูกจำกัดโดยไม่สามารถเพียงพอที่จะแยกแยะ ลักษณะไม่สิ้นสุดจากลักษณะชั่วคราว แต่ศักยภาพนี้จะเป็นจริงขึ้นเป็นจุดหมายทั้งหมดเหมือนกันในตัวมนุษย์"(52) มนุษย์จะมีอิสรภาพได้นั้น คือเมื่อการถูกจำกัดยุติลง ทำให้จึงว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะเป็นอิสรภาพ เนื่องจากเพราะว่ามนุษย์เป็นลักษณะมนุษย์โดยทั้งหมด ไม่มีการแบ่งแยก เขากล่าวว่า "คนหนึ่งเมื่อเห็นว่า การแบ่งแยกเป็นมายา ไม่เป็นเหตุผล ไม่สมบูรณ์ ดังนั้น คนหนึ่งนั้นจะทำให้เป็นจริงขึ้น รู้สึกขึ้นว่า คนคนหนึ่งก็คือมนุษย์ภาพโดยทั้งหมด"(53) แม้กระทั่งตัวตนของมนุษย์เองก็เป็นตัวตนของทั้งหมด มนุษย์มีอิสระได้เมื่อไม่มีการแบ่งแยกตัวตน แต่เป็นตัวตนทั้งหมด และมีโลกที่เป็นหนึ่งเดียวกัน"(54) จิตสำนึกของมนุษย์ก็เป็นจิตสำนึกของมนุษยชาติทั้งหมดไม่มีการแบ่งแยก เขากล่าวว่า "จิตสำนึกของมนุษย์ก็เป็นทั้งหมด ไม่ใช่จิตสำนึกของคุณ หรือของฉัน"(55) หรือที่เขาบอกว่า "ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ภาพทั้งหมด ก็คือประวัติศาสตร์ของมนุษย์ในตัวตนหนึ่งนั่นเอง"(56) หรือ "ชีวิตของเราอยู่ในความสัมพันธ์กับทั้งหมด"(57) บุคคลเอกชนก็เป็นทั้งหมด ดังเช่น "ปัจเจกบุคคลก็คือ จักรวาลทั้งหมด ก็คือโลกทั้งหมด ไม่แบ่งแยกเป็นส่วนหนึ่งของโลก"(58)

(51) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.69.

(52) Ibid, p.51.

(53) J.Krishnamurti, The Network of Thought, p.70.

(54) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.774.

(55) J.Krishnamurti, The Network of Thought, p.110.

(56) Ibid, p.74.

(57) J.Krishnamurti, The Penguin Krishnamurti Reader, p.67.

(58) Dr.R.K.Shringy, op.cit, p.65.

"ผู้สังเกตก็คือสิ่งที่ถูกสังเกต" (59) ข้อความที่ยกมานี้พอจะแสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีความเป็นเอกภาพเป็นทั้งหมด ไม่มีการแบ่งแยกเป็นเฉพาะส่วน เป็นเขาเป็นเราได้ จากความเป็นทั้งหมดไม่มีการแบ่งแยกนี้เอง ทำให้มนุษย์มีลักษณะที่ไม่ถูกจำกัดด้วยขอบเขตของตน แต่ถ้าเมื่อใดมีการแบ่งแยกเกิดขึ้นความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นด้วย เช่นเมื่อความคิดซึ่งมาจากความรู้ ประสบการณ์ทำให้เกิดความแบ่งแยก ไม่เป็นเอกภาพ ความขัดแย้งก็เกิดขึ้น ดังที่เขากล่าวไว้ว่า "การเคลื่อนไหวของความรู้คือ ความคิดที่คับแคบจำกัด ไม่สามารถเป็นเอกภาพได้" (60) หรือ "เมื่อความคิดแบ่งแยกตัวมันเอง ในฐานะผู้คิด ในฐานะประสบการณ์ เป็นสาเหตุให้เกิดการแบ่งแยกและขัดแย้ง ประสบการณ์ ผู้สังเกต ผู้คิด จะกลายเป็นอดีตซึ่งหยุดนิ่ง ดังนั้น จึงไม่สามารถเคลื่อนไหว" (61) เพราะชีวิตที่แท้จริงแล้ว มนุษย์มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ ดังเช่น เมื่อความคิดความรู้เป็นเรื่องของอดีต เมื่อแบ่งแยกก็จะทำให้หยุดนิ่ง ลักษณะที่หยุดนิ่งจึงขัดแย้งกับข้อเท็จจริง หรือการกระทำที่เป็นจริง ความขัดแย้งจึงก่อเกิด เมื่อไม่เป็นทั้งหมดเมื่อขัดแย้ง ก็ถูกจำกัดให้ไม่มีอิสระภาพ ซึ่งมนุษย์ควรจะมี ดังที่เขาได้กล่าวถึงลักษณะของชีวิตไว้ดังนี้ "คุณเห็นแล้วว่า ชีวิตคือการเคลื่อนไหวในความสัมพันธ์ เคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดไป" (62) มีบางลักษณะที่เขาแสดงว่า ชีวิตก็คือการกระทำ การเป็นอิสระนั้นมิได้หมายความว่าหลุดพ้นจากการกระทำทั้งปวง หากแต่อิสระจากการกระทำที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งไม่ถือว่าเป็นการกระทำ และเป็นการกระทำของจิตที่แสวงหาความสืบทอดเนื่องในเวลา แต่การกระทำเป็นการเคลื่อนไหวของทั้งหมดซึ่งมีอิสระภาพ เขากล่าวว่า " ดังนั้น การกระทำก็คือชีวิต และคนเราไม่เป็นอิสระจากการกระทำได้ แต่สามารถเป็นอิสระจากการกระทำที่ไม่สมบูรณ์ได้ " (63) การกระทำนี้ ต้องไม่อยู่บนพื้นฐานของอุคมคติ เป็นโดยทันทีทันใดโดยตรง ไม่มีกระบวนการทางความคิดใดๆเข้ามาเกี่ยวข้อง "การกระทำไม่อยู่บนพื้นฐานของอุคมคติ เป็นการกระทำที่ทันทีทันใดเป็นไปเองโดยธรรมชาติ ไม่มีกระบวนการความคิด

(59) K.Krishnamurti, Truth and Actually, p.132.

(60) Ibid, p.170.

(61) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.372.

(62) Ibid, p.372.

(63) Dr.R.K.Shringy, op.cit, p.361.

โคขาเข้ามาเกี่ยวข้อง "การกระทำไม่อยู่บนพื้นฐานของอุดมคติ เป็นการกระทำที่หันที่หันโค เป็นไปเองโดยธรรมชาติ ไม่มีกระบวนการความคิดเข้ามาเกี่ยวข้อง" (64) ฉะนั้น การกระทำนี้ จึงไม่มีการเลือกซึ่งเป็นผลของความคิดความรู้ ประสบการณ์ จึงจะนำซึ่งความไม่ขัดแย้ง แบ่งแยก เป็นการเคลื่อนไหวทั้งหมด เป็นอิสรภาพ

ฉะนั้น จากทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น การเลือก หรือเจตจำนงที่จะเลือกอะไร ไม่ใช่เป็นการแสดงออกว่ามนุษย์มีอิสรภาพ เพราะเจตจำนงหรือการเลือกมาจากความคิด หรือประสบการณ์ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ควรเป็น กับสิ่งที่เป็นอย่างนั้น สิ่งที่ดีควรเป็นเป็น เรื่องของอดีตที่ความคิดได้สร้างขึ้น และเนื้อหาของความคิดมิได้เป็นข้อเท็จจริง จึงมีลักษณะ ถูกจำกัดด้วยความอยากและตัวตน หรือความรู้ค้างที่มีอยู่ แต่มนุษย์มีศักยภาพที่จะมีอิสรภาพ เพราะมนุษย์มีลักษณะทั้งหมดเป็นเอกภาพไม่มีการแบ่งแยก ชีวิตมีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ใหม่อยู่เสมอ การกระทำของมนุษย์ จึงเป็นเรื่องของปัจจุบัน ลักษณะเหล่านี้คือลักษณะที่ไม่ถูกจำกัด ก็คือ มีอิสรภาพ แต่ความคิด ความรู้ ประสบการณ์ พยายามแบ่งแยกตัวตนออกมา ความคิด เป็นสิ่งเก่า จึงไม่ใช่การกระทำที่เป็นปัจจุบัน ความขัดแย้งจึงก่อเกิดขึ้น การแบ่งแยกเกิดขึ้น มนุษย์จึงถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขในการแบ่งแยกจึงไม่มีอิสรภาพ แต่สามารถมีอิสรภาพได้โดยทำให้การ ถูกจำกัดยุติลง มนุษย์จึงมีลักษณะ เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ มีความเป็นเอกภาพทั้งหมด ไม่แบ่งแยก และกำลังเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงและมีสภาพใหม่อยู่เสมอ ตัวตนเป็นสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้นมาแล้ว แสดงออก เป็นเจตจำนงและการเลือกโคขาซึ่งทำให้จำกัดและแบ่งแยก ขัดแย้งกับข้อเท็จจริงจึงทำให้ปิดบัง การมองเห็นความจริงแท้ของมนุษย์และสรรพสิ่ง

(64) Dr.R.K.Shringy, Ibid, p.335.

3. พระเจ้า

พระเจ้านั้นจริงหรือไม่ มีลักษณะอย่างไร ต่อปัญหานี้ยากที่จะเสนอได้ว่า กฤษณมูรติ เชื่อหรือไม่เชื่อในพระเจ้า แต่สิ่งหนึ่ง "เขาไม่สนับสนุนความเชื่อที่ว่า พระเจ้าเป็นอำนาจภายนอกที่ควบคุมชักนำโชคชะตาของมนุษย์ เป็นผู้ที่คอยให้รางวัล และลงโทษต่อพฤติกรรมที่เป็นความดี และบาปเลวร้ายของมนุษย์" (65)

ในการเสนอความคิดเห็นในปัญหานี้ เขาไม่พยายามปฏิเสธหรือยอมรับยืนยัน แต่หากเป็นการค้นคว้าแสวงหา เพราะว่ามนุษย์เรามักจะอธิบายพระเจ้าตามวัฒนธรรมของตน ตามความปรารถนาของตน ตามความกลัว และตามพื้นฐานความเชื่อดั้งเดิมของตน ดังที่เขากล่าวไว้ว่า "เดี๋ยวนี้พวกเรากำลังค้นคว้า พวกเราจะไม่ปฏิเสธหรือยืนยัน หากเราพยายามหา สืบค้นความสำคัญที่แตกต่างออกไป นั่นคือพวกเราตีความหรือจินตนาการพระเจ้าตามวัฒนธรรม ตามภูมิหลังแต่ละคน ตามความกลัวของพวกเรา ตามความเพิกเพลินยิ้นคืของพวกเรา ตามความรู้สึกเชื่อมั่นและอื่นๆ" (66) ดังนั้น "หากว่ามีสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้าจริงแล้ว จะต้องไม่สามารถบรรยายด้วยภาษาด้วยคำได้ ไม่มีชื่อ" (67)

(65) Therefore, he does not support the idea of God being a power external to man, controlling and guiding his fate, distributing rewards and punishments for good and evil actions."

Dr.R.K.Shringy, *op.cit.*, p.108.

(66) "Now we are trying to investigate, we are not going to deny or to assert; we are trying to find out to enquire. Our main difficulty is that we are all interpret, or imagine what God is according to our own culture, according to our own background, our fears, our pleasures, our sense of security ans so on."

J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.302.

(67) "But if you really want to find out if there is such a thing as God, something that cannot possibly be put in to words, something which is unnam able."

Ibid.

พระเจ้าตามความนึกเห็นของเขา จึงเป็นสิ่งที่รู้ไม่ได้ เพราะสิ่งที่รู้ไม่ได้ ไม่สามารถอธิบายในรูปแบบของสิ่งที่รู้แล้ว มีคำกล่าวของเขาหลายครั้งที่กล่าวถึงลักษณะที่รู้ไม่ได้นี้ เช่น "เมื่อเราไม่รู้ว่พระเจ้าคืออะไร นั่นก็คือพระเจ้า" (68)

หรือบางทีเขากล่าวว่า

"เมื่อสิ่งที่ไม่รู้ไม่สามารถเป็นสิ่งที่ไม่รู้ สิ่งที่ไม่สามารถรู้สิ่งที่รู้ไม่ได้" (69)

หรือที่ว่า "พระเจ้าหรือความจริง คือสิ่งที่รู้ไม่ได้ ไม่มีชื่อ หยั่งรู้ไม่ได้ ความเชื่อในพระเจ้าได้ลดลงมาสู่สิ่งที่รู้ ความนึกก็คือนสิ่งที่รู้เป็นสัญลักษณ์ของสิ่งที่รู้" (70)

(68) "It is only when I do not know what God is, that there is God."

Dr.R.K. Shringy, op.cit, p.214.

(69) "It is only then, the unknown can come to the known. The known can never know the unknown."

Ibid.

(70) "God or reality is the unknown, the unnamable and the measureless, believe in God reduces it to the known. The idea is the known, the symbol of the known."

Ibid, p.340.

นอกจากจะรู้ไม่ได้แล้ว ยังไม่สามารถมีชื่อหรือหยั่งวัดคำนวณได้ แต่ความเชื่อเป็นเรื่องของ สัญลักษณ์ของสิ่งที่รู้แล้วเท่านั้น นอกจากนั้นเรายังไม่สามารถที่จะหาพระเจ้าได้ ไม่มีหนทางนำไปสู่ คั้งที่เขาได้กล่าวไว้ว่า "คุณไม่สามารถหาพระเจ้าได้ ไม่มีหนทางนำไปสู่" (71) ในงานบางส่วนของเขา บางทีเขามักจะโยงคำว่าพระเจ้ายกกับสัจธรรม กับผู้เป็นที่รัก หรือตัวตนที่แท้จริง เช่น บางครั้งเขาเสนอคั้งนี้คือ

ผู้เป็นที่รักก็คือ ตัวคนที่แท้จริง ความปรารถนาทั้งหมด และอยู่ในดวงใจทุกดวง ผู้เป็นที่รักคือพระเจ้า และพระเจ้าไม่แตกต่างจากตัวคนที่แท้จริงของปัจเจกบุคคล คั้งนั้น ผู้เป็นที่รักก็คือ สภาวะที่แท้จริง เป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตที่ปรากฏออกมา (72)

สัจธรรม เป็นหนึ่งและเป็นทั้งหมด อาจจะเรียกหลายชื่อ ความจริงแท้ ความหลุดพ้น ความสมบูรณ์ ผู้เป็นที่รัก พระเจ้า หรืออะไรก็ได้ แก่นแท้ก็คือหนึ่งเดียว กฎเดียว ไม่เป็นส่วนย่อย ไม่แบ่งแยก ไม่มีหลายคั้ง ไม่มีคั้ง (73)

พระเจ้าของเขาไม่ใช่สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นด้วยกระบวนการทางความคิด ความเชื่อที่พยายามทำให้คงทนถาวร ในขอบเขตของกาลเวลาซึ่งนำไปสู่ปัญหาต่างามาสู่มนุษย์มากมาย ลักษณะพระเจ้าของ กฤษณมูรติเป็น "อมตะ" ไม่จำกัดด้วยกาลเวลา เป็นภาวะที่กำลังเกิดขึ้น คั้งที่ ดร. ชริงกั ได้ คั้งข้อสังเกตว่า "เขาแจ่มชัดในความแตกต่าง ความมั่นคงถาวร และความเป็นอมตะ ซึ่งความมั่นคงถาวรไม่ถูกทำลายสลับต่อในกาลเวลาและเป็นอมตะ ไม่สับสนในขอบเขตของเวลาที่ไม่นับสิ้น มันเป็นภาวะที่กำลังเกิดขึ้น" (74)

(71) J.Krishnamurti, The Second Penguin Krishnamurti Reader, p.16.

(72) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.91.

(73) Ibid, p.94.

(74) Ibid, p.359.

4) กาลเวลาและอวกาศ4.1) ปัญหาเวลา

คามทรรศนะของกฤษนมูรติ เขาได้เสนอกาลเวลาเป็น 2 ประเภท คือ

ก. กาลเวลาตามปกติ

หมายถึงเวลาที่เคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถกำหนดควักโดยนาฬิกาและปฏิทิน เป็นวันนี้ เมื่อวานนี้ หรือพรุ่งนี้ ปีนี ปีหน้า เป็นต้น กาลเวลาประเภทนี้ กฤษนมูรติไม่ได้แสดงความคิดเห็นมากนัก เพราะเขาถือว่า เวลาประเภทนี้มีอยู่และมีความจำเป็นสำหรับมนุษยชาติ ถ้าไม่มีเวลาประเภทนี้ มนุษย์จะพบกับความยุ่งยากพอสมควร เช่น อาจพลาดเวลาที่รถออก อาจจะไปไม่ทันนัดทางธุรกิจ เป็นต้น เป็นเวลาที่เกี่ยวพันกับชีวิตทางกายภาพดังที่เขา กล่าวว่า "มีกาลเวลาตามปกติ เป็นวันนี้ พรุ่งนี้ ปีหน้าและอื่นๆ ถ้าไม่มีกาลเวลาตามปกติ เราอาจจะพลาดรถไฟ ดังนั้นข้าพเจ้าเห็นว่า ต้องมีกาลเวลาตามปกติ เพื่อความจำเป็นต่างๆ แต่กาลเวลานั้นหยั่งวัดได้เสมอ" (75)

ข. กาลเวลาทางจิต

หมายถึงเวลาที่เกี่ยวพันกับจิตใจเป็นความคิด ความหวัง ซึ่งมีลักษณะเคลื่อนไหวเป็นกระบวนการเพื่อที่จะกลายเป็น ซึ่งเป็นสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้น มา เช่น พรุ่งนี้ฉันจะพยายามเป็นคนดี ฉันจะต้องสู่มุมรอบคอบขึ้น เป็นต้น เขากล่าวว่า

พวกเราทั้งหลายกาลเวลาทางจิตมาก กาลเวลาที่สัมพันธ์กับการเคลื่อนจากที่เป็นอยู่ไปที่นั่น อาศัยเวลา กาลเวลาทางจิตแสดงถึงความหวัง โลกที่เป็นอยู่เลวร้ายบัดนี้ พวกเราจงหวังในอนาคต อาจจะมีโลกที่สันติ ความหวังมีความสำคัญมาก และจะให้ความพอใจแก่คุณ ให้พลังงาน แรงขับที่จะบรรลุละไบบางสิ่ง" (76)

(75) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.346.

(76) J.Krishnamurti, The Wholeness of Life, p.209.

นอกจากกาลเวลาจะโยงถึงความคาดหวังแล้ว กาลเวลายังโยงถึงความคิด เช่น "กาลเวลาแสดงถึงความคิด ความมึนคือการเคลื่อนไหวของการหยั่งวัดกะเกณฑ์ เป็นการเคลื่อนไหวของกาลเวลา"(77) นอกจากนั้น กาลเวลายังโยงถึงกระบวนการที่จะกลายเป็น ความคิดเพื่อจะบรรลุโครงการทางจิต เช่น นักวิชาการท่านหนึ่งได้ตั้งข้อสังเกตงานของเขาไว้ว่า

กาลเวลาทางจิตที่มีใช่กาลเวลาตามปกติ เป็นกาลเวลาที่หมายถึง กระบวนการที่จะกลายเป็น มีอุคมคติ เพื่อจะบรรลุ ซึ่งเป็นไปตามทิศทางจิตกำหนดไว้ของอดีตทางจิตวิทยาของการกระหายประสบการณ์เพิ่มขึ้น สำหรับความรู้สึกที่ยิ่งใหญ่กว่าสำหรับการสืบทอด"(78)

กาลเวลาทางจิตนี้ เป็นลักษณะของอดีต ปัจจุบันและอนาคต เวลาเกิดขึ้นได้อย่างไร กาลเวลาเกิดขึ้นจากความคิด กฤษณมูรติได้กล่าวว่า

เมื่อคนเรามองเห็นสังขารธรรมของข้อเท็จจริง ที่ว่า ความคิดโดยตัวของมันเองเป็นสาเหตุของกาลเวลา เมื่อนั้นก็มีการหยุดจบลง ของอดีตและอนาคต มีเพียงการเคลื่อนไหวในปัจจุบันที่ไม่มีกาลเวลา (79)

เขายังกล่าวไว้อีกว่า เนื่องจากความคิดเกิดมาจากความจำ ประสบการณ์ ความรู้ที่เสริมขึ้นมาในสมอง ความคิดจึงไม่เคยใหม่ เป็นอดีตเสมอ ความคิดจึงถูกจำกัด เช่น "ความคิด คือ การตอบสนองของความจำ ประสบการณ์ และความรู้ที่สะสมในสมอง ความคิดจึงไม่รู้จักใหม่ มันเป็นส่วนที่มาจากอดีต ความคิดจึงจำกัด" (80)

จากอดีต ความคิดได้สร้างเวลาอย่างไร ความคิดซึ่งเป็นอดีต ความจำ ประสบการณ์ ได้คาดหวังอนาคตเป็นความหวัง อดีตนั้นก็ตัวเรานั้นเอง เขากล่าวว่า "จากอดีต คุณได้คาดการณ์อนาคต คุณหวังว่าคุณจะเป็นคนที่ ที่คุณแตกต่างไปในอนาคต มันก็จากอดีต ไปถึงอนาคตเสมือน อดีตก็คือ ตัวฉันแน่นอน"(81)

(77) J.Krishnamurti, Ibid, p.209.

(78) Dr.R.K.Shringy, op.cit., p.193.

(79) J.Krishnamurti, op.cit., p.195.

(80) Ibid, p.198.

(81) Ibid, p.110.

หรือที่เขา กล่าวว่า "มีการเวลาทางจิต เพียงเมื่อคนเคลื่อนจากอะไรที่เป็นอยู่" (82) เมื่อเราเคลื่อนจากสิ่งที่เป็นอยู่เมื่อไร เวลาเกิดขึ้นทันที เช่น ขณะที่เรากำลังโกรธอยู่ ความคิดเข้ามาจัดการสร้างคำว่า "เราไม่ควรโกรธ" เราจะพยายามควบคุมตนเองไม่ให้โกรธ เวลาเกิดขึ้นทันที ฯลฯ เขาได้กล่าวไว้ว่า "อดีตช่วยให้ท่านเข้าใจปัจจุบันหรือไม่ อะไรที่ท่านพูดว่าควร. นั่นก็คือ ความคิด อุดมคติ ซึ่งไม่ใช่การกระทำ ดังนั้นอดีตไม่ได้ช่วยท่านเลย" (83)

อดีตอาจจะช่วยในลักษณะของเทคโนโลยี แต่ในชีวิตไม่ช่วยอะไรได้เลย เพราะว่า ชีวิตจริงอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่อยู่ในอดีตหรืออนาคต เขากล่าวไว้ว่า "ชีวิตทั้งหมดอยู่ในปัจจุบัน ไม่อยู่ในร่มเงาของวันวาน หรือแสงสว่างแห่งความหวังในวันพรุ่งนี้" (84)

ปัจจุบัน ไม่ใช่ความคิดแต่เป็นข้อเท็จจริง ซึ่งความคิดทั้งหมดต้องหยุดจบลงเสียก่อน ดังเช่นที่เขา กล่าวไว้คือ "ปัจจุบันไม่ใช่ความคิดอุดมคติ แต่เป็นการแสดงออกของข้อเท็จจริง ที่ต่อเมื่อกลไลทั้งหมดของความคิดหยุดจบลงเท่านั้น" (85)

ฉะนั้น เมื่อความคิดเป็นของเก่าเสมอ เพราะเกิดมาจากความจำ ประสบการณ์ ฉะนั้นจึงเป็นการยากยิ่งที่ความคิดจะเข้าใจกาลปัจจุบันได้ ซึ่งปัจจุบันคือสิ่งที่เป็นอยู่ คือข้อเท็จจริง การพยายามหนีจากข้อเท็จจริง โดยความคาดหวัง หรือโดยกระบวนการทางความคิด โลกที่คาดหวังอนาคต ซึ่งก็คืออดีตได้พยายามก้าวเข้าไปในอนาคต ด้วยสายตาของอดีตนี้จึงทำให้ห่อหุ้มไม่อาจเข้าใจปัจจุบันได้ทั้งหมด นั่นคือความคับแคบ ชีวิตก็จะเกิดความขัดแย้งขึ้น เช่น

ความคิดนั้นเก่าเสมอ มันจึงยากที่จะเข้าสู่ความเป็นปัจจุบันได้ ฉะนั้นเมื่อคุณพยายามที่จะเข้าใจปัจจุบันด้วยอดีต ด้วยความคิด เมื่อนั้นคุณไม่เข้าใจมันทั้งหมด จึงมีความคับแคบและแบ่งแยกเป็นส่วนย่อย ชีวิตจึงมีแต่ความขัดแย้ง" (86)

(82) Ibid., 174.

(83) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.281-282

(84) Ibid., p.136.

(85) J.Krishnamurti, The Second Penguin Krishnamurti Reader,

(86) J.Krishnamurti, op.cit., p.290.

กาลเวลา ได้สร้างสิ่งที่ควรเป็นขึ้น สร้างความคาดหวังต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงจากภาวะปัจจุบัน ซึ่งก็คือสิ่งที่เบ็ญอยู่คือข้อเท็จจริงและก่อให้เกิดความขัดแย้งแย่งแย่งจกัก จึงนำมาซึ่งปัญหาต่างๆต่อมนุษย์มากมาย โดยเฉพาะปัญหาความกลัว ดังที่เขากล่าวว่า "กาลเวลาที่เราคิด จึงจำเป็นที่จะบรรลุถึงจุดจบคือความกลัว กาลเวลาเป็นส่วนหนึ่งของความกลัวไม่ใช่หรือ ฉันทลัวอนาคต ไม่ใช่อะไรที่อาจจะเกิดในอนาคต แต่เป็นความคิดเกี่ยวกับอนาคต ความคิดเกี่ยวกับพรุ่งนี้" (87)

การที่เรากลัวสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น เราอาจจะตาย เพราะหมอดูว่าเราจะตายในเร็ววันนี้ เป็นต้น เมื่อพิจารณาแล้วเหตุการณ์ที่กลัวเป็นเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นเป็นเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดก็ได้ แต่ความคิดเป็นผู้บอกว่า เราอาจจะตาย หมอดูว่าเราจะตาย เป็นเหตุการณ์ในอดีตที่ความคิดจำขึ้นมา อาจเคยเห็นคนตายมีลักษณะทรมาณพรัคพรากจากสิ่งที่เคยมีอยู่ ความคิดได้สร้างจินตภาพความน่ากลัวของความตายขึ้นมาในอนาคตของตนเอง ความกลัวจึงเกิดขึ้น ซึ่งความจริงแล้ว เขาก็ยังอยู่ ยังไม่ตายหรือเป็นอะไรไป จะเห็นได้ว่า เวลาได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและความกลัวขึ้น

ถ้าหากจิตสามารถสังเกตโดยทั้งหมดของสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ โดยไม่ใช่สายตาของอดีต จิตจะมีความแตกต่างและใหม่โดยสมบูรณ์ มีการหยุดลงของการสืบทอด มีความใหม่สดและมีการเกิดขึ้นใหม่อย่างไม่มีจบสิ้น กระบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้ไม่อยู่ในขอบข่ายของเวลาทางจิตตร. ซึ่งก็ได้ตั้งข้อสังเกตงานของกฤษณมูรติไว้ว่า

ไม่มีกาลเวลา ไม่รู้จบสิ้น ไม่สามารถทำให้สืบทอดได้ มันเป็นจริงได้เพียงเมื่อมีการหยุดจบลงของความกระหายอยากที่จะสืบทอด เมื่อจิตว่างเปล่า สิ่งที่ไม่คาดหวังทั้งหมด จะเข้ามาอย่างไม่ได้รับเชิญ" (88)

(87) J.Krishnamurti, Ibid, p.31.

(88) Dr.R.K.Shringy, 'op.cit, p.334.

หรือที่เขากล่าวเองในทศนทนาตอนหนึ่งว่า"จะมีความแตกต่างกันอย่างไรระหว่างการเคลื่อนไหวในกาลเวลา และการเคลื่อนไหวนอกกาลเวลา ทั้งสองกรณีต่างก็เป็นความใหม่ที่ไม่ใช่การพูด แต่เป็นความใหม่ที่เบ่งบานขึ้นอย่างไม่รู้จบสิ้น"(89)

"เรากันพบสิ่งต่างๆเหล่านี้มิใช่ในฐานะข้อความหรือทฤษฎี แต่เรามองเห็นถึงการแสดงออกของข้อเท็จจริงในตัวเราเอง ที่จิตสามารถสังเกตทั้งหมดโดยปราศจากสายตาของอดีต เมื่อนั้นจิตจะอยู่ในความใหม่อย่างสมบูรณ์ แตกต่างอย่างสมบูรณ์"(90)

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าคอกาลเวลาทางจิต กฤษณมูรติเห็นว่าความคิดได้สร้างขึ้นและทำให้เกิดความขัดแย้ง ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆในการหนีออกจาก หรือเคลื่อนออกจากข้อเท็จจริงทำให้เกิดความกลัว เป็นต้น โดยข้อเท็จจริงแล้วไม่มีเวลา แต่มีการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะใหม่เกิดใหม่อยู่เสมอ ไม่อยู่ในขอบข่ายของเวลาซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวที่เป็นจริงในปัจจุบัน เมื่อความคึกคักติลง เวลาทางจิตก็ยุติลงเช่นกัน เพราะไม่มีการสืบเนื่องของความคิด กาลเวลาทางจิตเป็นเรื่องที่ความคิดเกี่ยวกับตัวตนได้สร้างขึ้นมาเพื่อปกป้องตัวเอง ฉะนั้นกาลเวลาทางจิตจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์โดยตรง

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(89) J.Krishnamurti, The Wholeness of Life, p.132.

(90) J.Krishnamurti, The Awakening of Intelligence, p.324.

4.2) ปัญหาอวกาศ -

ปัญหาอวกาศเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นควบคู่กับเวลาเสมอ และเป็นปัญหาทางอภิปรัชญาอย่างหนึ่ง กฤษณมูรติมีความเห็นต่อปัญหาอวกาศดังนี้คือ

"ถ้าไม่มีการเคลื่อนไหวก็ไม่มีอวกาศ ไม่มีอวกาศก็ไม่มีการดำรงอยู่ ทุกสิ่งที่มีการเคลื่อนไหวต้องมีอวกาศ" (91)

อวกาศในความคิดเห็นของเขามี 2 ประเภทคือ

ก. อวกาศที่จำกัดด้วยขอบเขต

เป็นอวกาศที่จำกัดขอบเขตทำให้แคบหรือแทบไม่มีเลย เพราะมีจุดศูนย์กลาง เมื่อมีจุดศูนย์กลางก็จำเป็นต้องมีรัศมีรอบๆ แม้จะพยายามขยายขอบเขตออกไปอย่างไรก็ตาม ก็ยังถูกจำกัดด้วยจุดศูนย์กลาง จุดศูนย์กลางของเขาก็คือ ตัวคนนั่นเอง เขากล่าวว่า

ดังนั้น มีอวกาศรอบๆจุดศูนย์กลางและในมัน และศูนย์กลางแสดงหาความกว้างกว่าภายใต้ อวกาศ จุดศูนย์กลางก็คือจิตสำนึก เป็นจุดศูนย์กลางที่มีขอบเขตซึ่งเป็นความจำกัดในฐานะตัวฉัน ครอบงำที่มีจุดศูนย์กลางก็มีขอบเขตล้อมรอบ แต่ครอบงำที่มีจุดศูนย์กลาง อวกาศ ก็จะถูกจำกัดขอบเขต" (92)

ครอบงำที่ยังมีจุดศูนย์กลางคือตัวคน แม้จะพยายามขยายให้กว้างอย่างไรก็ตาม ก็ยังเหมือนที่คุมขังอยู่ดี ไม่มีอิสรภาพ ตัวคนที่เป็นจุดศูนย์กลางก็เป็นเหมือนนักโทษ ด้วยความจำกัดของตนเอง แม้พยายามจะขยายออกไป เช่นการพยายามผ่านโยงถึง พระเจ้า, อุดมคติ, ความเชื่อ หรือด้วยรูปแบบของความคิดรวบยอดต่างๆ แม้ว่าการทำอย่างนี้ ความคิดรวบยอดจะมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักโทษ แต่เขาก็รู้ตัวเองดีว่า ไม่สามารถจะหนีพ้นข้อจำกัดลงได้ เช่นที่เขากล่าวไว้ว่า

จุดศูนย์กลางถูกกักขังด้วยความจำกัดของมัน ไม่ว่าจะขยายอย่างไร มันพยายามแสวงหาการขยายขอบเขต ผ่านการโยงถึงพระเจ้า อุดมคติ รูปแบบ ความคิดรวบยอด ความคิดรวบยอดกลายเป็นความสำคัญสำหรับนักโทษ เพราะเขารู้ว่าเขาไม่สามารถหนีพ้น (93)

(91) J.Krisnamurti, Ibid, p.267.

(92) Ibid.

(93) Ibid, p.268.

เมื่อไม่มีโอกาสหรือโอกาสที่คับแคบจำกัดก็จะไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ชัดแจ้ง
ความเป็นระเบียบหมายถึง ความประสานกลมกลืนในชีวิตประจำวัน การประสานกลมกลืนไม่ใช่
ความถือคอคมคติ เพราะเราถูกขังด้วยคุกแห่งอคมคติ ความถือคจึงไม่มีการประสานกลมกลืน
ความประสานกลมกลืนหมายถึงการมองสรรพสิ่ง ชีวิต อย่างเคลื่อนไหวเป็นเอกภาพทั้งหมด
"การเคลื่อนไหวทั้งหมดที่อยู่ในเนื้อที่ซึ่งถูกจำกัด และปราศจากอวกาศและในอวกาศแคบๆ มี
ความไม่เป็นระเบียบ" (94)

ความเป็นระเบียบหมายถึงความประสานกลมกลืนในชีวิตประจำวัน ความประสานกลมกลืน
ไม่ใช่ความคิด พวกเราถูกจับขังในคุกของความคิด และไม่มีความประสานกลมกลืนในนั้น
ความประสานกลมกลืนและชัดเจน หมายถึงการมองสรรพสิ่งอย่างกว้างขวางสังเกตชีวิตใน
ฐานะการเคลื่อนไหวที่เป็นเอกภาพทั้งหมด" (95)

ตัวคนก็มาจากความรู้ ประสบการณ์ต่างๆที่สะสม แม้มีความพยายามที่จะกำจัดตัวตน
ออกไปโดยทำตามคำสอน อคมคติ ความคิด ก็เป็นเพียงความพยายามที่จะขยายขอบเขตของศูนย์
กลางออกไปเท่านั้น ผลก็คือยังถูกจำกัดด้วยขอบเขต คับแคบ ชัดแจ้ง ไม่เป็นระเบียบ หรือ
ประสานกลมกลืน เป็นปัญหาสำหรับมนุษย์ที่เป็นอยู่นั่นเอง

ข. อวกาศที่ไม่จำกัดด้วยขอบเขต

เมื่อไม่มีจุดศูนย์กลาง ไม่มีโครงสร้างของตัวตนที่ความคิดนำมาก่อร่าง
รวมกันขึ้น ก็จะมีอวกาศที่กว้างใหญ่ ดังเขากล่าวว่า "เมื่อไม่มีจุดศูนย์กลาง ไม่มีโครงสร้าง
ของตัวฉันซึ่งถูกนำมารวมโดยความคิด มีอวกาศที่กว้างใหญ่" (96)

มีบางตอนเขากล่าวถึงอิสรภาพ โยงถึงอวกาศที่ไม่จำกัด เช่น "อิสรภาพ
คือ อวกาศที่ไม่มีที่สิ้นสุด" (97)

(94) J.Krishnamurti, The Wholeness of Life, p.205.

(95) Ibid, p.208.

(96) Ibid, p.175.

(97) J.Krishnamurti, The Second Penguin Krishnamurti Reader,

นอกจากนั้นอวกาศที่กว้างใหญ่ไม่จำกัดนี้ ยังนำมาซึ่งความรัก และจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าจิตไม่เป็นอิสระจากประสบการณ์ต่างๆ เช่นที่ เขากล่าวว่า "อวกาศที่กว้างใหญ่นำมาซึ่งความรัก ไม่สามารถเป็นไปได้ ถ้าจิตไม่มีอิสระจากประสบการณ์" (98)

อวกาศแบบนี้จึงมีจุดศูนย์กลางกว้างใหญ่ไพศาล ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีตัวตน อันเป็นผลของความคิด ความรู้ ประสบการณ์ จึงนำมาซึ่งความรัก อิสรภาพ เป็นระเบียบ ประสานกลมกลืนกันในการเคลื่อนไหว

เพราะฉะนั้นอวกาศในธรรมชาติของกฤษณมูรติจึงมี 2 แบบด้วยกัน คือ อวกาศที่จำกัด หมายถึงจำกัดด้วยศูนย์กลางคือตัวตน อันเป็นผลของความคิดและ ประสบการณ์ ซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบประสานกลมกลืน และมีความขัดแย้งคับแคบ ก่อให้เกิดปัญหาที่มนุษย์ไม่สิ้นสุด อีกแบบหนึ่งคือ อวกาศที่ไม่จำกัด ไม่มีศูนย์กลางคือตัวตน ความรู้ประสบการณ์ นำมาซึ่งความรัก อิสรภาพ เป็นระเบียบประสานกลมกลืน ส่วนเวลาในธรรมชาติของกฤษณมูรตินั้นที่เป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวแบ่งเป็น 2 แบบคือ แบบแรก คือเวลาที่วัดด้วยนาฬิกาเป็น เวลาทางกายภาพ เขาเห็นว่ามีเวลาจำเป็น ส่วนเวลาอีกแบบนั้น เป็นกาลเวลทางจิต เกิดจากความคิดประสบการณ์ สร้างกาลเวลาขึ้นมา ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ความกลัว เมื่อเทียบกาลและอวกาศแล้ว กาลเวลาทางจิตกับอวกาศ แบบที่จำกัดด้วยศูนย์กลางเป็นส่วนสร้างความขัดแย้ง ปัญหาต่างๆ ให้กับมนุษย์มากมาย

(98) J. Krishnamurti, Ibid, p.98.

สรุปพระคัมภีร์ทางอภิปรัชญาของกฤษฎมูรติ

เนื้อหาในบทนี้ผู้วิจัยได้พยายามค้นหาว่า กฤษฎมูรติ เชื่อว่ามีความจริงแท้หรือไม่ ถ้ามี มีลักษณะอย่างไร โดยค้นจากพระคัมภีร์ของเขาเกี่ยวกับโลกและสรรพสิ่ง ธรรมชาติของมนุษย์ พระเจ้า กาลเวลาและอวกาศ พระคัมภีร์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างไร พระคัมภีร์ใดที่มีความสำคัญเป็นพิเศษ

จากข้อมูลที่ค้นคว้านั้น กฤษฎมูรติ เขา เชื่อว่ามีความจริงแท้ มีลักษณะเป็นข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงในที่นี้หมายถึง สิ่งที่เป็นอยู่อย่างถาวร เป็นสัจธรรม ไม่ใช่สิ่งที่ความคิดสร้างขึ้น มา เช่น ขณะที่มีความโกรธ ความโกรธนี้เป็นข้อเท็จจริง แต่เมื่อความคิดเข้าไปเกี่ยวข้อง แล้วเสนอว่า "เราไม่ควรโกรธ ความโกรธไม่ดี" สิ่ง ความคิดเสนอนี้ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ไม่มีการแบ่งแยก มีความเป็นเอกภาพสัมพันธ์กัน และมีลักษณะเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ไม่มั่นคงถาวรมีสภาพใหม่อยู่ตลอดเวลา ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงและใหม่อยู่เสมอ อาจจะตีความว่า เป็นการดำรงอยู่ในขณะปัจจุบัน เพราะมีแต่ปัจจุบันเท่านั้น ที่มีความใหม่อยู่ตลอดเวลา จากลักษณะนี้เองทำให้ข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์และเหตุผล เพราะกฤษฎมูรติมองว่า ประสบการณ์และเหตุผลใดๆเป็นเรื่องของอดีตซึ่งเป็นสิ่งเก่า ฉะนั้นการอาศัยสิ่งเก่าที่รู้แล้วมา เข้าใจหรือรับรู้ข้อเท็จจริงในขณะปัจจุบันซึ่งเป็นสิ่งใหม่จึงเป็นไปได้ ประสบการณ์ของกฤษฎมูรติจึงหมายความว่า สิ่งที่ผ่านมาแล้วและระลึกได้ซึ่งจะแตกต่างจากประสบการณ์ตรงที่เป็นการรับรู้ในขณะนั้น ส่วนเหตุผลนั้น แม้กฤษฎมูรติไม่ได้ให้ความหมายไว้แจ่มชัดนัก แต่เขาก็ได้แสดงไว้ชัดเจนว่าคำพูดไม่ใช่สัจธรรม ระบบเหตุผลเป็นอันตรายและความคิดก็เป็นอันตราย การรับรู้ไม่ต้องการเหตุผล ฯลฯ จากการเสนอของกฤษฎมูรติ พอจะตีความได้ว่า ระบบเหตุผลก็คือกระบวนการทำงานของความคิดซึ่งเกี่ยวกับประสบการณ์ ลักษณะสำคัญของความจริงแท้เหล่านี้ได้ปรากฏชัดเจนในพระคัมภีร์ของกฤษฎมูรติที่มีต่อโลกและสรรพสิ่ง

จากพระคัมภีร์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะเป็นพื้นฐานในการมองธรรมชาติของมนุษย์ เพราะกฤษฎมูรติได้เสนอตลอดเวลาที่ มนุษย์เกี่ยวข้องกับโลกและสรรพสิ่งไม่อาจแบ่งแยกได้ เช่น โลกคือฉัน ฉันคือโลก ในการมองสรรพสิ่งไม่มีการแบ่งแยกระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่ง ไม่มีผู้สังเกต

ในการมองเห็นสรรพสิ่ง ทั้งผู้สังเกตและสิ่งที่ถูกสังเกตล้วนกำลังเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว หรือที่ว่าปัจเจกบุคคลคือจักรวาลทั้งหมด คือโลกทั้งหมดไม่แบ่งแยกเป็นส่วนของโลก เป็นตัน นอกจากนี้แล้วมนุษย์ยังเป็นมนุษยภาพทั้งหมด จิตสำนึกของคนก็คือจิตสำนึกของมนุษยชาติทั้งหมด ไม่มีการแบ่งแยก กฤษณมูรติจึงเสนอว่า มนุษย์มีศักยภาพที่เป็นอิสระภาพ เพราะไม่ถูกจำกัดด้วยการแบ่งแยก และเนื่องจากชีวิตคือการเคลื่อนไหวในความสัมพันธ์ ชีวิตคือการกระทำที่โดยทันทีทันใดไม่อยู่บนพื้นฐานของอุดมคติ ไม่มีกระบวนการของความคิดเข้ามาเกี่ยวข้อง มนุษย์จึงไม่ถูกจำกัดด้วยสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้นมา อันมีเนื้อหาเก่าและหยุดนิ่ง การกระทำในทรรศนะของกฤษณมูรติจึงเป็นการแสดงออกของชีวิตมนุษย์ที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบันและแสดงถึงการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง สวนอุดมคติหรือสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้นมาจึงตีความได้ว่า เป็นเป้าหมายที่หยุดนิ่งที่ประสบการณ์นำมาารวมกัน เป็นความคาดหวัง เนื้อหาที่แท้จริงของอุดมคติจึงเก่าหรือรู้แล้วทั้งหมดนั้นก็คือ ธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ นำจะตีความได้ว่า เป็นสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ เป็นข้อเท็จจริงที่ไม่มีการแบ่งแยก เป็นทั้งหมด เป็นเอกภาพกับโลกและสรรพสิ่งและตัวมนุษย์เองด้วย อีกทั้งกำลังเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวเป็นปัจจุบัน แต่ความคิดซึ่งมาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา เป็นความรู้เป็นตัวตน ได้สร้างสิ่งที่ควรจะเป็น อุดมคติ ความมุ่งหวัง เจตจำนง การเลือกต่างๆ สิ่งเหล่านี้มีเนื้อหาที่เก่าและทำให้เกิดการแบ่งแยกและจำกัด เพราะมีการตีความสิ่งใหม่ในรูปแบบของสิ่งเก่า มีความขัดแย้งระหว่างข้อเท็จจริง และสิ่งที่ควรจะเป็นเกิดขึ้น ฉะนั้นสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้นมาจึงทำให้เกิดการไม่สามารถรับรู้ธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ได้ เนื้อหาในบทนี้ยังไม่ชัดเจนนักกว่าความคิดได้สร้างตัวตน หรือตัวตนสร้างความคิด กฤษณมูรติเพียงแต่บอกว่า ตัวตนเป็นผลมาประสบการณ์และความรู้ที่มนุษย์มีในความสัมพันธ์ต่างๆ กระบวนการของความคิดที่มาจากประสบการณ์ เหล่านี้ล้วนมีเนื้อหาที่เก่า เป็นการแสดงออกถึงทรรศนะที่ว่าความจริงหรือสิ่งที่มีอยู่จริงของกฤษณมูรตินั้นไม่อาจรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์และเหตุผล รายละเอียดของเรื่องนี้จะปรากฏชัดเจนในบทที่สองที่จะกล่าวถึงต่อไป

ทรรศนะเรื่องพระเจ้าของกฤษณมูรตินั้นเกี่ยวกับธรรมชาติของโลก สรรพสิ่งและธรรมชาติของมนุษย์อย่างไร

ทรรศนะเกี่ยวกับพระเจ้า กฤษณมูรติได้พยายามเสนอว่า พระเจ้ามิใช่อำนาจภายนอกอะไรที่มีอิทธิพลกำหนดโชคชะตามนุษย์ ไม่สามารถจะรับรู้ด้วยประสบการณ์ เป็นสิ่งที่รู้ไม่ได้ ทั้งนี้ นำจะตีความได้ว่า พระเจ้าเป็นความใหม่ เพราะมีบางตอนในตอนท้ายของเรื่องนี้ กฤษณมูรติ

เสนอว่า พระเจ้าไม่ใช่ภาวะความคงทนถาวรที่ความคิดพยายามจะทำให้เป็น แต่เป็นภาวะที่กำลังเกิดขึ้นซึ่งน่าจะแสดงถึงภาวะปัจจุบันที่ไม่มีอดีตและอนาคต จึงเป็นสิ่งที่สิ่งเก่าที่รู้แล้วไม่อาจเข้าถึงได้ ที่สำคัญที่สุดเขาเสนอว่า พระเจ้าเป็นทั้งหมดไม่มีการแบ่งแยก ไม่แตกต่างจากตัวตนที่แท้จริงของปัจเจกบุคคล เป็นความจริงแท้เป็นสัจธรรม ทรรศนะเกี่ยวกับพระเจ้าของกฤษฎมูติจึงสัมพันธ์กับทรรศนะเกี่ยวกับโลกและสรรพสิ่งและธรรมชาติของมนุษย์

ส่วนทรรศนะเกี่ยวกับกาลเวลานั้น เกี่ยวพันกับธรรมชาติของมนุษย์มาก มีกาลเวลาตามปกติซึ่งจำเป็นต้องมีเพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มีกาลเวลาทางจิตซึ่งเป็นเรื่องของความคิด อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ ความรู้ ความจำ สิ่งเหล่านี้เป็นอดีตที่พยายามจะสร้างภาพของอนาคตขึ้นมา เป็นความมุ่งหวัง คาดหวังหรืออุดมคติต่างๆซึ่งทำให้มนุษย์เกิดความขัดแย้งแบ่งแยกและจำกัด ไม่สามารถจะเข้าใจธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์เองได้ จึงเป็นเสมือนพันธนาการที่จำกัดมนุษย์ไม่ให้มีอิสระภาพ

ทรรศนะเกี่ยวกับอวกาศ เป็นทรรศนะที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เช่นกัน กล่าวคือ อวกาศเป็นการแสดงถึงการเคลื่อนไหวและการดำรงอยู่ของมนุษย์และสรรพสิ่ง ถ้าไม่มีอวกาศย่อมไม่มีการดำรงอยู่ ทั้งนี้ตามความเห็นของกฤษฎมูติ อวกาศมี 2 ประเภทคือ อวกาศที่จำกัด ถูกจำกัดด้วยศูนย์กลางของตัวตน แม้จะพยายามขยายขอบเขตออกไปโดยการสร้างอุดมคติ พระเจ้า ความเชื่อต่างๆขึ้นมา ก็ยังคงจำกัดและคับแคบอยู่นั่นเอง อวกาศอีกประเภทหนึ่งได้แก่ อวกาศที่ไม่มีจุดศูนย์กลางเป็นอวกาศที่กว้างใหญ่ไพศาล อวกาศที่จำกัดทำให้เกิดความขัดแย้งแบ่งแยก สับสนและไม่เป็นระเบียบขึ้น

ฉะนั้นกาลอวกาศที่ทำให้เกิดความขัดแย้งแบ่งแยกและจำกัดนั้นล้วนมาจากความคิดเป็นผู้สร้างขึ้นมา จึงไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ เปรียบเสมือนมายานั่นเอง

จะเห็นได้ว่า จากทรรศนะของกฤษฎมูติที่กล่าวถึงโลกและสรรพสิ่ง ธรรมชาติของมนุษย์ พระเจ้าและกาลอวกาศ จากข้อมูลที่แสดงทั้งหมดนี้ มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันและทรรศนะหลักของเขานั้นคือ ทรรศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ เพราะทรรศนะอื่นล้วนถูกนำมาเกี่ยวโยงกับธรรมชาติของมนุษย์ ช่วยให้เห็นเข้าใจทรรศนะเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ได้ชัดเจนขึ้น

จากทฤษฎีที่กฤษฎมูริได้แสดงออกมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า แม้ว่า กฤษฎมูริจะพยายามปฏิเสธระบบทฤษฎี ข้อสรุปต่างๆ จะเป็นตัวการขัดขวางการรับรู้ความจริงแท้ แต่การที่กฤษฎมูริได้แสดงความคิดเห็นต่างออกมา ล้วนแล้วแต่ออกมาจากความเชื่อของเขาที่มี ต่อความจริงแท้ แม้จะพยายามไม่ยืนยันไม่สรุป โดยกล่าวง่าย ๆ ว่าเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่ต้อง การการพิสูจน์ยืนยัน แล้วจะรู้ได้อย่างไรว่าสิ่งที่ความคิดสร้างขึ้นไม่ใช่ข้อเท็จจริง ถ้าไม่มี ความเชื่อเกี่ยวกับข้อเท็จจริงว่าเป็นอย่างไรอยู่ก่อนแล้ว ทฤษฎีที่ว่าข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่ เป็น อยู่อย่างที่มีมันเป็น ไม่มีการแบ่งแยก แน่นอนที่สิ่งที่เป็นอยู่อย่างที่มีมันเป็นนั้น ไม่มีการแบ่งแยก แต่ จะมีประโยชน์อะไรถ้ามนุษย์ไม่แตกต่างจากสิ่งต่างๆ ไม่แตกต่างจากต้นไม้หรือสัตว์ต่างๆ กระบวนการความคิดที่เข้าไปยุ่งเกี่ยว ทำให้เกิดความขัดแย้งแบ่งแยกทำให้มีผู้สังเกตที่ตีความ สิ่งที่ถูกสังเกต มีการแบ่งแยกเพราะมีการตีความ จึงมีปัญหาว่ามีการรับรู้โดยตรงโดยไม่มีการ ตีความหรือไม่ เมื่อมีการรับรู้ก็ต้องมีผู้รับรู้และสิ่งที่ถูกรับรู้ ต้องมีการตีความการรับรู้ มิฉะนั้น จะเป็นการรับรู้ได้อย่างไร ถ้ายอมให้มีการรับรู้โดยตรงโดยไม่มีการตีความได้ก็เป็นการไร้ ประโยชน์ กฤษฎมูริปฏิเสธความคิดว่า ได้ทำให้เกิดการตีความแบ่งแยก เป็นสิ่งเก่าที่ไม่ สามารถเข้าใจธรรมชาติของสิ่งแท้จริงได้ แต่สิ่งที่กฤษฎมูริแสดงออกมา กล่าวออกมาว่า อะไรไม่ใช่ข้อเท็จจริง แม้จะบอกว่าการปฏิเสธไม่ใช่เป็นการยืนยันหรือสนับสนุน แต่ก็เป็นการ แสดงออกของความคิดทั้งสิ้น มีการตีความของความคิดตลอดเวลา ดังนั้นสิ่งที่เขาพยายามจะ เสนอจึงขัดแย้งกับวิธีการที่เขาใช้ เป็นการขัดแย้งในตัวเอง นอกจากนี้แล้ว การที่กฤษฎมูริ ปฏิเสธอุดมคติ สิ่งที่ควรจะเป็นว่ามาจากการสร้างของความคิด ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง แบ่งแยก เป็นเสมือนพันนาการจงจ้งามมนุษย์ ทำให้มนุษย์ไม่สามารถจะรับรู้ความจริงแท้ได้ นั่น ถ้ามนุษย์ไม่มีอุดมคติ ความมุ่งหวัง อยู่อย่างที่เป็นอยู่ คงจะมีแต่ความเฉื่อยชา ไม่มีความทะยาน อยากรู้ไม่มีความกระตือรือร้น การดำรงอยู่จะแตกต่างอะไรจากสัตว์

เนื่องจากบทนี้กฤษฎมูริได้กล่าวถึงทฤษฎีต่างๆอย่างกว้างๆ และได้ให้ความสำคัญ กับทฤษฎีที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มากเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการเจาะลึกในเนื้อหาเกี่ยวกับ ธรรมชาติของมนุษย์ ผู้วิจัยจึงนำทฤษฎีของกฤษฎมูริที่มีต่อปัญหาและการแก้ปัญหาของปัจเจก บุคคลมากล่าวถึงในบทต่อไป